

Lausuntopyyntö VN/16546/2022 Itäisen Suomen elinvoimaa vahvistavien toimenpiteiden selvittäminen

Juvan kunnan esitykset valtiosihteerioryhmälle

Varautumisen ministerioryhmä linjasi 13.5.2022, että hallitus selvittää ja valmistelee syksyn 2022 budjettiriiheen mennessä ehdotukset itäisen Suomen elinvoimaa vahvistavista toimenpiteistä ja siitä, miten lähialueyhteistyön rahoitusta tullaan käyttämään. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti valtiosihteerioryhmän 2.6.2022 varautumisen ministerioryhmän linjauksen mukaisesti.

Valtiosihteerioryhmän tehtävänä on muodostaa laaja-alainen tilannekuva sodan suorista ja epäsuorista taloudellisista vaikutuksista itäisessä Suomessa. Tehtävänä on myös arvioida sodan vaikutuksia olennaisiin logistiikka- ja arvoketjuihin sekä keskeisiin elinkeinosektoreihin sekä itäisessä Suomessa että laajemmin koko maassa. Valtiosihteerioryhmä myös tarkastelee eri rahoitusinstrumenttien käyttöä sodan aluetaloudellisten vaikutusten lieventämiseksi ja uusiin kehitysmahdollisuuksiin tarttumiseksi.

Valtiosihteerioryhmä on käynnistänyt kyselyn Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista itäiseen Suomeen ja toimista, joilla alueen elinvoimaa voidaan lisätä. Kysely toteutetaan osana valtiosihteerioryhmän selvitystä itäisen Suomen elinvoiman vahvistamiseksi. Kyselyllä kartoitetaan näkemyksiä itäisen Suomen aluetalouden muutoksista ja ehdotuksia elinvoiman lisäämiseksi. Valtiosihteerioryhmä tekee ehdotuksensa toimenpiteistä 16.8.2022 mennessä hyödyntäen eri toimijoilta saamiaan ehdotuksia. Ehdotuksia pyydetään 21.7.2022 mennessä.

1. Mitkä ovat merkittävimmät muutokset toimintaympäristössäsi sodan alkamisen jälkeen?

Taloustilanne on kunnissa ollut jo vuosia haasteellinen. Valtion tukitoimet koronan myötä helpottivat tilannetta, mutta eivät poistaneet perusongelmaa: tulot kasvavat menoja hitaammin. Sota on nostanut jo loppuvuodesta 2021 kiristyneitä energiahintoja merkittävästi. Myös korkotaso on kohonnut. Kustannusten laaja-alainen nousu vaikuttaa kuntien talouteen heikentäen mm. mahdollisuuksiin toteuttaa suunniteltuja hankkeita sekä ostopalveluihin. Urakkatarjouksia saadaan aiempaa vähemmän ja ne ovat voimassa vain lyhyitä aikoja. Talouden ennakoitavuus on vaikeutunut.

Kunnissa varautumissuunnitelmia on päivitetty yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Huomiota on kiinnitetty aiempaa enemmän myös kyberuhkiin. Sotaa pakenevia ukrainalaisia on majoitettu niin yksityismajoitukseen kuin kunnan omistamiin tiloihin. Lapsia on kunnan varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Aikuisille on järjestetty kielikoulutusta ja työpaikkoja

yhteistyössä paikallisten yritysten kanssa. Työvoimapula etenkin alkutuotannossa on pahentunut sodan alkamisen myötä, sillä kausityöntekijöitä ei ole saatu normaaliin tapaan.

Yrityksille sodan vaikutukset näkyvät monin tavoin. Hintojen nousu, aineiden ja tarvikkeiden saatavuus on heikentynyt, osajapula on pahentunut ja tilauskanta muuttunut aiempaa epävarmemmaksi tilausten perumisen ja siirtämisen takia. Talouden epävarmuus heijastuu yritysten toiminnan päättymisenä. Polttoaineen kohonnut hinta on vaikuttanut etenkin matkailuun: tapahtumissa ja matkailukohteissa on ainakin Juvalla ollut aiempia vuosia hiljaisempaa. Liikenteen loppuminen Saimaan kanavalla heijastuu etenkin itäisen Suomen liikenneväyliin mm. lisääntyneenä raskaana liikenteenä.

Juvalla maatalous on merkittävä toimiala. Jo ennestään kannattavuuden kanssa kamppailevalla alalla energia- ja kuljetuskustannusten kasvu sekä mm. lannoitteiden ja siementen saatavuus ja hinta vaikeuttavat tilannetta entisestään.

Venäjä-yhteistyön loppuminen kaikilla aloilla vaikuttaa merkittävästi etenkin Itä-Suomeen. Parikkalan rajanylityspaikan avaaminen jää toteutumatta, vuosikymmeniä tehty yhteistyö eri aloilla ja mm. EU:n ulkorajaohjelmien päättyminen pakottavat toimijoita etsimään uusia markkinoita ja kumppanuuksia.

Itäisen Suomen aseman korostuminen huoltovarmuuden ja etenkin puolustus- ja turvallisuuspolitiikan osana.

2. Mistä löytyvät itäisen Suomen uudet elinvoiman lähteet?

Itäisen Suomen aseman tunnustaminen olennaisena osana maamme turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Alueen pitäminen elinvoimaisena ja elävänä yhteistyössä on kansallisesti ja kansainvälisestikin tärkeää.

Saavutettavuuden parantaminen liikennejärjestelmän kokonaisvaltaisella kehittämisellä. Kehittyvät liikenneyhteydet luovat aina positiivista vaikutusta aluetalouteen ja mahdollistavat myös yritystoiminnan kehittämisen.

Uudet energiaratkaisut mahdollistettava myös itäisessä Suomessa tasavertaisesti muun maan tapaan. Energiaomavaraisuutta on pystyttävä nostamaan, joten tukea on kohdennettava nykyistä laajemmin ilmastoystävällisiin ratkaisuihin. Elvytysrahaston varoja voitaisiin suunnata uudelleen erityisesti Itä-Suomeen.

Yritysten elinvoima on varmistettava riittävällä tutkimus- ja kehittämistoiminnalla, tarkoituksenmukaisella laaja-alaisella koulutustarjonnalla sekä osajien saamisen turvaamisella. Etenkin alueen luontaisia vahvuuksia hyödyntäviä toimijoita on tuettava.

Arjen mahdollistaminen siten, että asuminen, eläminen ja yrittäminen mahdollistetaan nykyistä vähäisemmillä säädöksillä myös alueellamme.

3. Esittele kolme vaikuttavinta ratkaisua perusteluineen itäisen Suomen elinvoiman lisäämiseksi

1) Saavutettavuuden parantaminen:

Liikenneväylät (raide-, tie ja väylähankkeet sekä lentoliikenne) ja tietoliikenneinfra kuntoon. VT 5 Leppävirta-Kuopio ja Hietanen-Pitkäjärvi sekä VT 14 Juva-Parikkala kevyenliikenteenväylineen. Alemman tieverkon peruskorjaus ja kunnossapito siten, että liikennöinti on sujuvaa ja turvallista. Etenkin raskas liikenne lisääntyy itäisen Suomen teillä Saimaan kanavan tavaraliikenteen loputtua. Huoltovarmuuden kannalta verkosto on oltava kunnossa.

Laitaatsalmen rautatiesillan rakentaminen Savonlinnassa. Junayhteyksien kehittäminen osana joukkoliikennettä siten, että vuorot aidosti palvelevat käyttäjiä mahdollistaen sujuvat matkaketjut. Reitti myös tärkeä huoltovarmuudelle.

Viitosväylän saaminen vaihtoehtoisten käyttövoimien pilottialueeksi Viitostie ry:n tekemän aloitteen mukaisesti. Saimaan kanavaan varattujen varojen on kohdennettava itäisen Suomen liikenneinfran parantamiseen.

Laajakaistarakentamisen kuntien maksuosuuden poistaminen kokonaan tai laskeminen siten, että se on kaikilla kunnilla enintään 8 %.

2) Vireä elinkeinoelämä ja riittävä työvoima:

Kohdennetut toimet yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi ja yritysten kehittämis- ja investointitukien nykyistä joustavampi käyttö sekä korkeampi tukitaso. Itä-Suomen pitäminen elinvoimaisena ja elävänä on osa maamme turvallisuuspolitiikkaa.

Oppisopimuskoulutuksen kehittäminen erityisesti työnantajille kannustavammaksi. Koulutusten kehittäminen paremmin vastaamaan kysyntää. Englanninkielisen koulutustarjonnan lisääminen. Nykyistä parempi taloudellinen tuki nuorille opiskelijoille. Työn vastaanottamisen esteiden poistaminen ja työperäisen maahanmuuton lisääminen mm. lupaprosesseja kehittämällä. Tutkintovaatimusten saattaminen nykypäivään ottaen huomioon myös työvoiman saatavuus.

Maatalouden kannattavuuden parantaminen ja omavaraisuuden turvaaminen kohdennetuin tukitoimin. Sääntelyn on mahdollistettava kannattava metsätalous.

3) *Kunnan toimintamahdollisuudet, tehtävät ja rahoitus:*

Kausiasutuksen huomioiminen siten, että nykyisen 31.12. määräytyvän kotipaikan sijaan kuntalainen voisi itse määritellä kotipaikkansa ja sen mukaisesti määräytyisivät mm. valtionosuuksien ja verotulojen kohdentuminen kausittain. Erityisesti vapa-ajanasukkaat voisivat aidosti hyödyntää ja hyödyttää siten paikkakuntaa, jolla viettävät aikaansa ja käyttävät myös palveluita. Etelä-Savo voisi toimia pilottina kokeilulle.

Riittävä rahoitus kuntien ja hyvinvointialueiden lakisääteisille palveluille: Itä- ja Pohjois-Suomessa väestö vähenee muutamia kasvavia kaupunkiseutuja lukuun ottamatta. Se aiheuttaa vaikeuksia lakisääteisten palveluiden järjestämiselle. Kustannuspaineet aiheuttavat paineita korottaa jo ennestään korkeita veroprosentteja. Se vaikeuttaa kansalaisten selviämistä arjesta ennestään muutoinkin elinkustannusten noustessa. Harvaan, mutta kauttaaltaan asutussa Etelä-Savossa joukkoliikenne ei palvele edes kaikissa kuntakeskuksissa, joten erityisesti polttoainekustannusten nousu vaikeuttaa mm. asiointia ja työssäkäyntiä.

Valtionosuusjärjestelmässä on hyvinvointialueiden aloittamisesta huolimatta huomioitava myös vanhusväestö, sillä alhaisen syntyvyyden ja korkean kuolleisuuden Itä- ja Pohjois-Suomessa peruskunnille tuleva valtionosuus tasausjärjestelmästä huolimatta ei riitä turvaamaan asukkaille lakisääteisiä palveluita.

Itä-Suomelle on mahdollistettava tuulivoimarakentaminen. Mikäli se ei ole mahdollista, on tuettava muita energiamuotoja. Valtionosuusjärjestelmää on muutettava siten, että tasauksessa huomioidaan jonkinlainen kompensatio itäiselle Suomelle merkittävän kiinteistöveroerän, tuulivoiman, toteuttamiskelvottomuudesta.

Valtion on pidättäydyttävä uusista tehtävistä kunnille. Uusia tehtäviä kunnille antaessaan valtion on toteutettava täysimääräisesti rahoitusperiaatetta. Jo olemassa olevia päätöksiä kustannusten jaosta on syytä tarkastella uudelleen.

Lisätietoja:

Kunnanjohtaja Mervi Simoska, mervi.simoska@juva.fi; puh. 0400 136 202